

YK:n kansainvälinen tuomioistuin ICJ antoi 19.7.2024 YK:n yleiskokouksen pyynnöstä laaditun Israelin miehitystä ja siitä valtioille koituvia oikeudellisia seurauksia koskevan neuvoa-antavan lausunnon.¹ Tuomioistuin totesi Israelin pitkittyneen läsnäolon miehityillä palestiinalaisalueilla lainvastaiseksi ja velvoitti Israelin lopettamaan miehityksen niin pian kuin mahdollista sekä velvoitti muita valtioita olemaan tunnustamatta lainmukaiseksi ja olemaan avustamatta Israelin valtion jatkuvan läsnäolon miehityillä palestiinalaisalueilla luomaa tilannetta. YK:n yleiskokous teki 17.9.2024 ICJ:n lausuntoa vahvistavan ja sitä täytäntöönpanevan päätöksen, jossa se vaati Israelia lopettamaan palestiinalaisalueiden miehityksen viimeistään 12 kuukauden kuluessa, lopettamaan välittömästi uudet siirtokuntahankkeet ja evakuoimaan kaikki siirtokuntalaiset miehityiltä palestiinalaisalueilta.²

Lontoon yliopiston kansainvälisen oikeuden professori Ralph Wilde on laatinut Euroopan Palestiina-järjestöjen yhteistyöverkoston ECCP:n ja ihmisoikeusjärjestö Al-Haqin toimeksiannosta oikeudellisen analyysin ICJ:n neuvoa-antavasta lausunnosta ja sen seurauksista kolmansille valtioille ja Euroopan unionille.³ Seuraavassa on Arabikansojen ystävyysseuran tekemä epävirallinen tiivistelmä analyysin keskeisistä kohdista.

* * *

ICJ:n neuvoa-antava lausunto ei ole varsinainen tuomioistuimen valtioita oikeudellisesti sitova päätös. Sen sijaan lait, joihin ICJ lausuntonsa perustaa, ovat sitovia.

Kansainvälisen oikeuden normit, joita Israelin läsnäolo miehityillä palestiinalaisalueilla loukkaa, ovat oikeus itsemääräämiseen ja hyökkäystekojen kieltö. Ne velvoittavat sitovasti kaikkia kansainvälisen oikeuden subjekteja (*erga omnes*), eikä niistä saa poiketa missään olosuhteissa (*jus cogens*). Valtioilla ja EU:lla on oikeus vedota tämän läsnäolon laittomuuteen ja vaatia Israelia lopettamaan se välittömästi. Niillä on myös oikeus vedota muiden valtioiden tekemiin velvollisuuksien rikkomisiin, vaatia niiden välitöntä lopettamista ja kohdistaa näihin valtioihin sekä laillisia että sellaisia vastatoimia, jotka yleensä loukkaavat oikeutta.

Oikeuden itsemääräämiseen on toteuduttava välittömästi, koska tämä oikeus itse on välitön, automaattinen oikeus vapautteen ilman ennakkoehtoja. Israelin läsnäolo miehityillä alueilla on vuodesta 1967 jatkunutta aseellisen voiman käyttöä, jolla pyritään suvereniteettiin alueilla ja jolla ei ole laillista perustetta. Oslon sopimus ja oikeus itsepuolustukseen eivät anna oikeudellisia perusteita Israelin läsnäolon jatkumiselle. Läsnäolon ”eksistentiaalisen” laittomuuden perustavanlaatuisen seuraus on, että kaikki, mitä Israel on tehnyt miehityillä alueilla, on ilman kansainvälisen oikeuden antamaa oikeutusta ja laitonta hallintovallan käyttöä.

Koska, kuten ICJ:n lausunnossa todetaan, Israel kohtelee miehitettyjä alueita Israelin valtion yleisen määrittelemättömästi jatkuvan vallan alaisena alueena, sen läsnäolo kytkeytyy Israelin valtioon ja sotavoimiin, talouteen ja yhteiskunnan eri osa-alueisiin, kuten kulttuuri, urheilu ja koulutus, niin monimutkaisin ja monitahoisin tavoin, että ne ovat tosiasiallisesti ja oikeudellisesti katsoen toisistaan erottamattomia. Israelin armeijan läsnäoloon liittyvät toiminta on osa sen yleistä toimintaa. Siirtokuntien asukkaat ja yritykset toimivat sekä Israelissa että miehityillä alueilla ja hyötyvät maan ja luonnonvarojen käytöstä sekä ympäristönsuojelun laiminlyömisestä. Yliopistoja toimii sekä Israelissa että siirtokunnissa. Itä-Jerusalemossa käyvien turistien on noudatettava Israelin

¹ <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/186/186-20240719-adv-01-00-en.pdf>

AKYSin tiivistelmä <https://akys.kapsi.fi/wordpress/kansainvalisen-tuomioistuimen-neuvoa-antava-lausunto-israelin-miehityksesta/>

² <https://documents.un.org/doc/undoc/ld/n24/266/48/pdf/n2426648.pdf>

³ https://www.ucl.ac.uk/laws/sites/laws/files/ralph_wilde_icj_opt_ao_thirdstateseu_legal_opinion.pdf

hallinnon sääntöjä ja he majoittuvat Israelissa toimivien hotelliketjujen hotelleihin. Tästä kaikesta seuraa kolmansille valtioille, EU:lle ja muille toimijoille, että niiden suhteissa Israelin valtioon, puolustusvoimiin, talouteen, yrityksiin, yliopistoihin, matkanjärjestäjiin ja muihin toimijoihin ei ole mahdollista erottaa toisistaan suhteita, jotka ovat tavalla tai toisella kytköksissä Israelin läsnäoloon miehityillä alueilla, ja suhteita, jotka eivät ole. Kolmansien maiden ja EU:n onkin laittomasta läsnäolosta koituvissa velvollisuuksissaan käsiteltävä näitä suhteita yleisen tason asioina.

Kolmansilla valtioilla ja EU:lla on kolme oikeudellista velvollisuutta niiden kansainvälisen oikeuden loukkausten lopettamiseksi, jotka Israelin laitton läsnäolo miehityillä palestiinalaisalueilla aiheuttaa: (1) velvollisuus lopettaa Israelin laitton läsnäolo miehityillä alueilla, (2) velvollisuus olla tunnustamatta lailliseksi Israelin läsnäoloa ja sen jatkumista miehityillä alueilla, (3) velvollisuus olla avustamatta ja tukematta Israelin laitonta läsnäoloa miehityillä alueilla.

Velvollisuus lopettaa Israelin laitton läsnäolo miehityillä palestiinalaisalueilla joko omin keinoin tai yhdessä muiden valtioiden kanssa ja tähän liittyvä velvollisuus tehdä yhteistyötä YK:n kanssa yleiskokouksen ja turvallisuusneuvoston hyväksymien menettelytapojen täytäntöönpanemiseksi Israelin miehityksen lopettamiseksi ja palestiinalaisten täyden itsemääräämisoikeuden toteutumiseksi. Kansainvälinen oikeus ei määrittele mitään tiettyjä keinoja, ja ne voivat muodostua esimerkiksi sanktioista, varojen jäädyttämisestä ja matkustusrajoituksista. Toimet voivat kohdistua myös muihin valtioihin, jotka tunnustavat Israelin läsnäolon lailliseksi tai avustavat Israelia siinä.

Velvollisuus olla tunnustamatta lailliseksi Israelin läsnäoloa ja sen jatkumista miehityillä palestiinalaisalueilla

Pohjimmiltaan kolmansien maiden ja EU:n on oltava tunnustamatta lailliseksi Israelin koko läsnäolo miehityillä alueilla ylipäätään. Tämän seurauksena valtiot ja EU eivät voi tunnustaa laillisiksi mitään toimia, joita Israel on toteuttanut hallitessaan näitä alueita, poislukien yksilöllisten ihmisoikeuksien turvaamiseksi tarpeelliset toimet. Tästä seuraa välttämättömyys perustavanlaatuisen painopisteen siirtoon suhtautumisessa Israelin läsnäolon olemassaolon laillisuuteen.

Yleisesti erityisesti länsimaissa on lähdetty siitä, että Israelin läsnäolon lopettaminen riippuu oikeudellisesti israelilaisten ja palestiinalaisten välisen rauhansopimuksen solmimisesta. On oletettu, että vaikka Israelilla ei ole suvereniteettiä miehityillä alueilla, kansainvälinen oikeus ei vaadi Israelia lopettamaan läsnäoloaan ilman tällaista sopimusta ja että sopimuksen sisältämät ehdot ovat ainoat huomioon otettavat oikeudelliset näkökohdat tulevan itsehallinnollisen yksikön alueellisia rajoja määriteltäessä. Tämän seurauksena valtiot (ja monet ihmisoikeusjärjestöt) ovat keskittyneet ponnisteluihin neuvottelujen aikaan saamiseksi sekä siihen, loukkaavatko Israelin tekemiset miehityillä alueilla kansainvälistä oikeutta ja kuinka 'humaaneja' ne ovat.

Olettamus, että Israelin hallintovalta miehityillä alueilla ilman rauhansopimusta on laillinen ja keskittyminen Israelin toiminnan, kuten siirtokuntien rakentamisen, kotien tuhoamisen ja avun estämisen, lainmukaisuuteen, rikkoo valtioiden velvollisuutta olla tunnustamatta koko tilanteen laillisuutta. Sen lisäksi, että ei tunnusteta lailliseksi pelkästään lain vastaista toimintaa, on korostettava itse läsnäolon ja sen alueliitoksiin pyrkivän luonteen laillisuuden tunnustamattomuutta. Valtiot, EU ja ihmisoikeusjärjestöt eivät voi enää jatkaa ikään kuin niiden ei tarvitsisi huomioida Israelin läsnäolon olemassaolon laittomuutta ylipäätään ja ohittaa kysymystä siitä, mitä oikeudellisia seurauksia sillä on niille itselleen.

Velvollisuus olla tunnustamatta Israelin läsnäolon ja hallintovallan laillisuutta tarkoittaa myös velvollisuutta olla tunnustamatta laillisiksi minkäänlaisia Israelin läsnäoloa puolustavia perusteluita,

kuten itsepuolustus. Valtiot eivät myöskään saa tunnustaa Israelin suvereniteettivaatimuksia miehitettyjen alueiden mihinkään osiin, elleivät ne ole Palestiinan kansan hyväksymiä.

Koska Israelin läsnäolo miehitettyillä alueilla ja sen taloudelliset ulottuvuudet ovat erottamattomasti kytköksissä Israeliin ja sen talouteen yleensä, kaikki taloudelliset ja kaupalliset toimet Israelin kanssa koskevat tavalla tai toisella myös miehitettyjen palestiinalaisalueiden kaikkia osia, ja kaikki tällaiset toimet voivat vakiinnuttaa läsnäoloa. Tämän vuoksi kolmansien valtioiden ja EU:n on otettava käyttöön täydellinen Israeliin kohdistuva molemmansuuntainen kauppasaarto (aseet mukaan lukien), joka käsittää rahoituksen, sijoitukset, tieteen, teknologian, audiovisuaalisen alan, kulttuurin, matkailun, koulutuksen ja urheilun ja joka kattaa myös, mutta ei pelkästään, siirtokuntien tuotteet. Tähän kuuluu velvollisuus olla hyväksymättä mitään luonnonvarojen hyväksikäyttöä miehitettyillä alueilla. Valtioiden on myös varmistettava, että niiden kansalaiset ja muut niiden lainkäyttövallan alaiset ei-valtiolliset toimijat eivät tunnusta laittoman läsnäolon luomaa tilannetta.

Velvollisuus olla avustamatta ja tukematta Israelin laitonta läsnäoloa miehitettyillä palestiinalaisalueilla

Valtioita kielletään antamasta mitään apua ja tukea Israelilla sen läsnäolossa miehitettyillä alueilla. Pääpaino on läsnäolossa sinänsä, ei siinä, miten siinä toimitaan. Koska ei ole mahdollista tehdä eroa sellaisen avun, joka päättyy läsnäolon tukemiseen tavalla tai toisella, ja Israelin muun, mukaan lukien Israelin rajojen sisällä tapahtuvan, toiminnan välillä, ei voi olla minkäänlaista apua Israelille ollenkaan. Tämän vuoksi vaaditaan täydellinen yleinen kaikenlaista apua ja tukea koskeva saarto.

Kun otetaan huomioon se, miten läsnäolon toimeenpaneminen on erottamattomasti kytkeynyt Israelin sotilaallisen järjestelmän toimintaan, minkäänlaista apua tai tukea Israelin armeijalle ei voi olla ollenkaan. Koska sotilaallinen läsnäolo miehitettyillä alueilla on itsessään laitton, saarto ei saa rajoittua vain sellaiseen tukeen, joka mahdollistaa aseiden käyttämisen kansainvälisen humanitaarisen oikeuden loukkauksiin.

Samoin perustein kuin velvollisuudessa olla tunnustamatta läsnäolon laillisuutta (2), on välttämätöntä ottaa käyttöön täydellinen molemmansuuntainen (aseet mukaan lukien) kauppaa, rahoitusta, sijoituksia, tiedettä, teknologiaa, audiovisuaalista alaa, kulttuuria, matkailua, koulutusta ja urheilua koskeva kauppasaarto.

ICJ:n päätöksen merkitys EU:n ja Israelin assosiaatiosopimukselle

Sopimustekstissä sopimuksen ja sen osapuolten välisten suhteiden sanotaan perustuvan taloudellisen vapauden sekä YK:n peruskirjan periaatteille, erityisesti ihmisoikeuksien ja demokratian noudattamiselle. YK:n peruskirjan periaatteet velvoittavat valtioita toimimaan rauhan uhkien estämiseksi ja poistamiseksi, hyökkäystekojen ja muiden rauhaa rikkovien tekojen estämiseksi sekä kansojen välisten ystävällisten suhteiden kehittämiseksi ihmisten yhtäläisten oikeuksien ja itsemääräämisoikeuden kunnioittamisen pohjalta.

Israelin läsnäolo miehitettyillä palestiinalaisalueille rikkoo juuri näitä kansainvälisen oikeuden sääntöjä, oikeutta aloittaa sota tai käyttää aseellista voimaa (*jus ad bellum*) sekä oikeutta itsemääräämiseen. Nämä ovat kansainvälisen oikeuden sitovia sääntöjä, joista ei voida poiketa eikä niihin voida tehdä myönnytyksiä "taloudellisen vapauden periaatteiden" hyväksi.

Israelin läsnäolo miehitettyillä palestiinalaisalueille on, kuten ICJ:n neuvoa-antavassa lausunnossa todetaan, sellaisenaan perustavanlaatuisesti laitton. Tämän läsnäolon ja Israelin valtion, talouden ja yhteiskunnan kaikkien puolten välillä vallitsevat monitahoiset ja erottamattomat suhteet, mikä tekee mahdottomaksi mielekkäästi tunnistaa ja erottaa alueita, joissa yhteistyö on mahdollista ilman, että tunnustetaan, tuetaan tai autetaan laitonta läsnäoloa. Tämän vuoksi ICJ:n lausunnosta seuraavat velvollisuudet (2) olla tunnustamatta lailliseksi Israelin läsnäoloa ja sen jatkumista miehitettyillä

palestiinalaisalueilla, ja (3) olla avustamatta ja tukematta Israelin laitonta läsnäoloa miehityillä palestiinalaisalueilla, merkitsevät, että yhteistyötä ylipäätään ei voida tehdä.

EU:n ja Israelin assosiaatiosopimus on täten perustavanlaatuisesti ristiriidassa Israelin miehityillä alueilla ylläpitämän läsnäolon todellisen, arvovaltaisesti osoitetun laittoman luonteen kanssa. Tämän vuoksi se tulee jäädättää jäsenvaltioiden ja EU:n toiminnan saattamiseksi vastaamaan kansainvälisen oikeuden asettamia velvoitteita.